

BOUWHISTORISCHE VERKENNING

Adres: Haddingestraat 38, Groningen
Status: BBP
Periode: 21 oktober 2004
Onderzocht door: J.A. van der Hoeve, T. Tel en H. Wierts.
Auteur: J.A. van der Hoeve
Datum: 20 november 2004, toevoeging afbeeldingen 20 april 2007

Inleiding

Deze bouwhistorische verkenning is uitgevoerd in het kader van het project Bouwhistorische inventarisatie en verkenning van de binnenstad van Groningen. Dit is het eerste project in het kader van de cultuurhistorische inventarisatie van het hele grondgebied van de gemeente Groningen die tot doel heeft de cultuurhistorische kwaliteiten in beeld te brengen.

De bouwhistorische verkenning bevat een korte schets van de bouwgeschiedenis van het pand, een beschrijving van het interieur en het exterieur en een waardestelling. Het onderzoek richt zich in hoofdzaak op het gebouw zelf, waarbij in beperkte mate gebruik is gemaakt van schriftelijke bronnen en oud kaartmateriaal. De bouwgeschiedenis wordt daarom in hoofdlijnen weergegeven. Ook is het mogelijk dat achter de huidige voorzetwanden en verlaagde plafonds oudere constructies en interieurafwerkingen verborgen zitten.

Voor het onderzoek naar de bouwgeschiedenis is gebruik gemaakt van het bouwdoosje van de dienst Ruimtelijke Ordening en Economische Zaken van de Gemeente Groningen.

SITUERING/ STRUCTUUR

Haddingestraat 38 ligt in het bouwblok omsloten door de Haddingestraat (westzijde), Pelsterdwarstraat (noordzijde), Pelsterstraat (oostzijde) en Nieuwstad (zuidzijde). Het pand maakt deel uit van een lange rij ondiepe panden (Haddingestraat 28-42, voorheen waarschijnlijk Haddingestraat 26-42), gelegen op de smalle strook grond ten westen van het Pelstergasthuis. Voor- en achtergevels van deze panden liggen in één lijn, afgezien van enkele secundaire aanbouwen. Direct achter deze panden staat een rij huizen van het Pelstergasthuis.

Haddingestraat 38 is een betrekkelijk klein woonhuis, bestaand uit een bouwlaag met een zadeldak (evenwijdig aan de straat). Achter het pand bevindt zich een kleine binnenplaats.

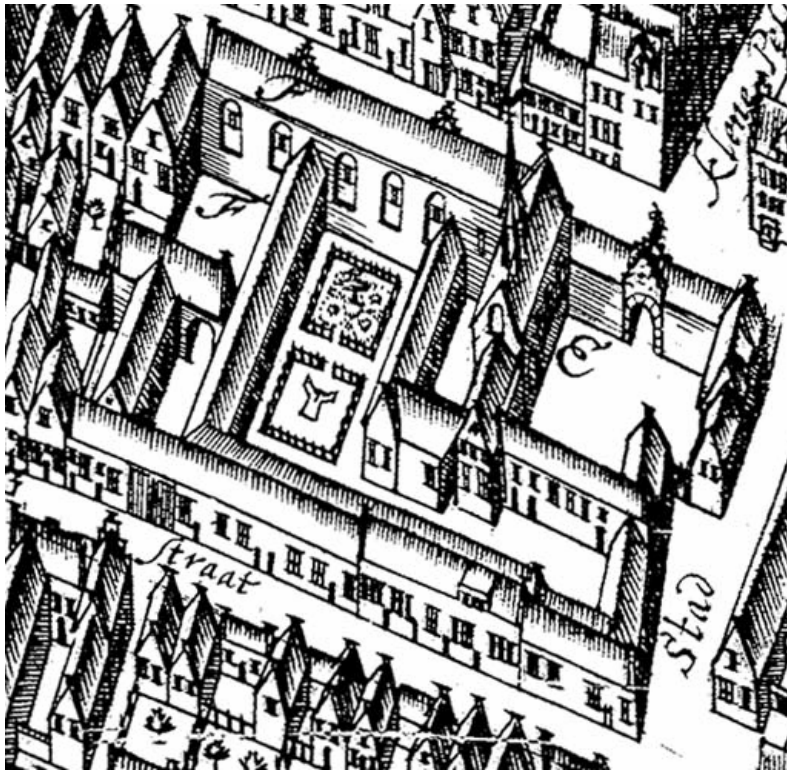

BOUWGESCHIEDENIS

Haddingestraat 38 maakt deel uit van een rij eenlaagswoningen, ter plaatse van de huidige panden Haddingestraat 26-42.¹ De samenhang van deze panden valt niet alleen te herleiden uit de bouwmassa, maar ook uit de kapconstructie. De nummering van de eikenhouten spanten en sporenparen liep door over alle genoemde panden. In de oorspronkelijke opzet waren de woningen hoogstwaarschijnlijk georiënteerd op de binnenplaats van het Pelstergasthuis, hetgeen betekent dat de huidige achtergevel aanvankelijk een voorgevel was. Deze gevel bezat in eerste opzet een getoogde deur (mogelijk met een afzonderlijk bovenlicht) en een kloostervenster. Vermoedelijk was de gevel aan de zijde van de Haddingestraat blind of nagenoeg blind. Op grond van het metselwerk (tienlagenmaat: 91 cm), de balklaag en de eikenhouten kapconstructie worden de huizen gedateerd in de 15de eeuw.

In de 17de eeuw behoorden deze huizen Haddingestraat 28-42 klaarblijkelijk niet meer tot het Pelstergasthuis. Op de vogelvluchtplattegrond van Haubois (1643) is namelijk zichtbaar dat er pal achter de rij huizen aan de Haddingestraat een tweede rij huizen staat, behorend bij het Pelstergasthuis. De oriëntatie van de eerstgenoemde rij huizen moet zijn gedraaid, waarbij de achtergevels aan de Haddingestraat zijn verbouwd tot voorgevels. Op de kaart van Haubois zijn aan de straatzijde deuren en vensters zichtbaar. Achter deze huizen was nog slechts een reeks smalle binnenplaatsjes over.

¹ In Haddingestraat 38 bevinden zich de spanten V en VI. In de panden ten zuiden hiervan bevonden zich dus nog de spanten I t/m VIII. Deze stonden in de panden Haddingestraat 40 en 42. Hieruit kan tevens worden geconcludeerd dat het pand Haddingestraat 44 niet tot deze rij eenkamerwoningen behoorde. Immers, in dat geval is het aantal spanten te gering. De noordelijke beëindiging van de rij valt niet meer vast te stellen, omdat het pand Haddingestraat 26 is vernieuwd. Op grond van de afbeelding op de vogelvluchtplattegrond van Groningen door Haubois (1643) bestaat het vermoeden dat de rij aanvankelijk doorliep tot en met Haddingestraat 26.

Uitsnede uit de kaart van Haubois uit omstreeks 1643 waarop het Pelstergasthuis zichtbaar is. Onder is de Haddingestraat met een lange rij eenlaagse huizen. Het noorden is op deze kaart links.

De huisjes zijn kennelijk uitgegeven aan particulieren, zodat elk huisje zijn eigen ontwikkeling doormaakte. Door de veelheid aan verbouwingen valt de oorspronkelijke samenhang van deze huisjes nu niet of nauwelijks meer te herkennen. Haddingestraat 38 is grondig verbouwd in de late 19de eeuw, waarbij de voorgevel een nieuwe indeling kreeg. Waarschijnlijk kreeg de gevel toen tevens een gepleisterde afwerking. Indeling en interieur-afwerking zijn hoogstwaarschijnlijk gemoderniseerd, zoals op te maken valt uit de bewaard gebleven zwartmarmere schouw.

In 1965 werd vergunning verleend om het pand in gebruik te nemen voor bedrijfsdoeleinden. In 1985 is het pand gerestaureerd door de Stichting Stadsherstel, naar een ontwerp van het architectbureau Groenhof & Van der Veen. Daarbij zijn onder meer de indeling, trap en interieur-afwerking geheel vernieuwd. De balklaag boven de begane grond en de kap zijn hersteld, conform de bestaande toestand. Vensters en deuren zijn vernieuwd. Waarschijnlijk is de voorgevel bij deze gelegenheid ontleisterd om het 15de-eeuwse metselwerk in het zicht te brengen. Naderhand is nog een verbouwing in 'eigen beheer' uitgevoerd, waarbij een sauna op de zolder is ingericht en aan de achterzijde van de kap op vlieringniveau een overmaatse dakkapel is geplaatst.

BESCHRIJVING

gevels

De voorgevel is een eenlaags lijstgevel, uitgevoerd in schoon metselwerk van baksteenmoppen. Op grond van het formaat wordt de baksteen gedateerd in de 15de eeuw. Opmerkelijk is het grote aantal brokken en koppen, vermoedelijk als gevolg van diverse verbouwingen. Restanten pleisterwerk maken duidelijk dat de gevel (recent) is ontleisterd. De gevel bevat een deurkozijn met een vroeg-20ste-eeuwse voordeur en een bovenlicht (rechts) en twee vensters met zesruitsschuiframes naar laat-19de-eeuws model (midden en links). Opmerkelijk is het ontbreken van rollagen boven de vensteropeningen. De beide vensters zijn bij de restauratie van 1985 vernieuwd. De vroeg-20ste-eeuwse voordeur is waarschijnlijk van elders betrokken.

De achtergevel is een eenlaags langsgewel, uitgevoerd in schoon metselwerk van baksteenmoppen (tienlagenmaat: 91 cm). Het metselverband is tamelijk regelmatig, afgezien van de vele herstellingen. Op grond van het formaat wordt de baksteen gedateerd in de 15de eeuw. Over de gehele gevel zijn sporen van kalkpleisterwerk zichtbaar. Vermoedelijk is deze afwerking pas bij de restauratie van 1985 verwijderd. Opvallend verder is de grote dikte van de muur, vooral herkenbaar door de vensternis met dubbele segmentboog (zichtbaar aan de binnenzijde).

In de oorspronkelijke opzet bezat deze gevel een deur en een smal venstertje, beide voorzien van een segmentboogvormige ontlastingsboog. De deur is behouden gebleven. Van het oorspronkelijke venster is alleen nog de segmentboog zichtbaar, midden boven het veel grotere venster met een zesruitsschuifraam. Dit venster dateert mogelijk oorspronkelijk uit de 19de eeuw, maar is vernieuwd in 1985.

Links de achtergevel van Haddingestraat 38 en de naastgelegen panden. Op deze foto is ook de achtergevel van de de huisjes van het Pelstergasthuis zichtbaar. Op de rechter foto een venster met daarboven een ontlastingsboog van een veel ouder venster.

beschrijving per bouwlaag

De begane grond is sinds de restauratie van 1985 een ongedeelde ruimte, slechts voorzien van een klein entreepoortje. De zoldering bestaat uit een viertal eikenhouten balken, ribben (dwarsbalkjes) en een vloer van baksteen. De buitenste balken liggen vrij van de kopgevels, zodat er geen aparte raveling noodzakelijk is voor het rookkanaal van de schouw tegen de linker zijgevel. Het merendeel van de balken en ribben is origineel. Alleen de (onderbroken of kreupele) balk aan de rechterzijde en de ravelingen ter plaatse van de trap zijn nieuw. Ook de sloffen zijn vernieuwd. Vermeldenswaard is nog het feit dat de tweede balk van links aan de achterzijde een vorkeind heeft.

Tegen de linkerzijgevel bevindt zich een schouw, voorzien van een zwartmarmeren schoorsteenmantel uit de late 19de eeuw. Deze schouw staat rug-aan-rug met de schouw van Haddingestraat 36.

Op de zolder zijn de spanten van de oorspronkelijke kapconstructie behouden gebleven, genummerd V en VI. Dit zijn schaargebinten met krommers, korbeels en windschoren. Haaks hierop liggen de

wurmten, dragers voor de sporen. Bij de oplegging van de wurmten op de dekbalken van de spanten zijn extra pennen zichtbaar (gepositioneerd aan de buitenzijde). Enkele windschoren zijn verwijderd. Op die plaatsen zijn de aansluitingen van de windschoren op de wurmten nog wel herkenbaar. Het voorste wurmt heeft verder nog een gat voor een windschoor van het (verdwenen?) spant III in het rechter buurpand (Haddingestraat 40). Het gat voor de (verdwenen) noordelijke windschoor van spant VI is aan het zicht onttrokken door de muur tussen Haddingestraat 36 en 38. Hieruit kan worden opgemaakt dat de zolders van de rij panden oorspronkelijk in open verbinding met elkaar stonden. Op dit niveau zijn alle sporen vernieuwd (in tegenstelling tot het vloeringniveau). Verder zijn de indeling en interieur-afwerking van de zolder geheel vernieuwd in 1985.

Foto boven: de balklaag boven de begane grond. Foto onder: een telmerk op een van de 15e eeuwse eikenhouten sporen.

De vloering is slechts bereikbaar via een laddertrapje. Op dit niveau zijn de originele eikenhouten sporenparen met hanenbalken behouden gebleven, eertijds genummerd van 18 t/m 25. De

aansluitingen van de hanenbalken op de sporen zijn geborgd door steeds één toognagels en één ijzeren nagel. Bij de restauratie van 1985 is het merendeel van de hanenbalken uitgenomen en iets hoger herplaatst. Ook zijn de beide strijksporen vernieuwd (nummers 18 en 25), waarbij één is voorzien van de tekst 'juli 1985'. De halfsteens woningscheidende wand van handvormbaksteen tussen de panden Haddingestraat 38 en 40 dateert uit de 19de eeuw (baksteenformaat: $23\frac{1}{2}$ - $24\frac{1}{2}$ x ..?. x 5 cm, tienlagenmaat: 57 cm).

Op deze ruimte hebben recent enige verbouwingen ('in eigen beheer') plaatsgevonden, namelijk de inrichting van een sauna en een dakkapel op het achterschild. Bij de bouw van de dakkapel aan de achterzijde zijn twee sporen verzaagd.

WAARDESTELLING

Haddingestraat 38 heeft hoge monumentwaarden als herkenbaar onderdeel van een rij (15de-eeuwse) kameren, aanvankelijk hoogstwaarschijnlijk onderdeel van het Pelstergasthuis. Het casco heeft hoge monumentwaarden, vanwege de bouwhistorische betekenis van de gevels, balklaag (met bakstenen vloer) en kap uit de 15de eeuw. Aan de hand van de bouwsporen valt de oorspronkelijke indeling van de achtergevel nog te herkennen.

AANBEVELINGEN

Voor een nadere datering van deze rij huizen is dendrochronologisch onderzoek wenselijk.

Bijlage: uittreksel bouwdoosier van de Dienst RO/EZ van de gemeente Groningen.

Adres : **Haddingestraat 38**
Bouwdoosiernummer : B 13336
D.I.V. bezoek : 3 juni 2004

1927

J.A. Aptroot draagt de stoep voor het pand over aan de gemeente.

1929

Het tonnenstelsel wordt opgeheven. De bestaande privaten worden voorzien van een inrichting tot waterspoeling en het afvoeren van de faecaliën naar het riool van de gemeente.

1965

Er wordt een vergunning verleend voor het in gebruik nemen van woonruimte voor bedrijfsdoeleinden.

1984

Er wordt een plan gemaakt voor rehabilitatie van Haddingestraat 38. Stichting Stadsherstel is de opdrachtgever. Plan en bestek zijn aanwezig in het bouwdoosier. Groenhof en van der Veen zijn de architecten van het plan. De belangrijkste geplande ingrepen bestaan uit het slopen van de sporen en de muurplaat, het slopen van diverse scheidingswanden, trap en plafonds. Er wordt een vergunning verleend voor het veranderen van de woning. De bouwkosten bedragen f 51.000,-

H. Wierts